

tuvan seikan, että teoksessa ei ole minkäänlaista lähdeluetteloa. Korkeimman hallinto-oikeuden ja korkeimman oikeuden ratkaisuja on uudessa teoksessa mukana vain vähän, sillä lain tulkintoja esitellään pääosin nimilautakunnan lausuntojen pohjalta. Oikeusratkaisuihin ja nimilakiin viitataan siten kuin oikeustieteellisessä kirjallisuudessa yleensä, mutta mitään oikeustapahakemistoa ei teokseen sisälly, eikä sen liitteenä myöskään ole itse nimilakia. Varsinkin jälkimmäinen seikka voi olla maallikon kannalta kiusallinen puute, jos hänellä ei satu olemaan Kankaan aiempaa teosta.

Kenelle *Suomen nimioikeus* sitten on tarkoitettu? Kirjan lukemisen jälkeen tuntuu siltä, että ensi sijassa viranomaisille, etenkin papeille, jotka yleensä pyrkivät keskustelemaan kasteessa annettavasta nimestä jo etukäteen. Viimeistään tällöinhän vanhemmillekin voi paljastua, että heidän nimiehdotuksensa ei näytäkään olevan Suomen lakien mukainen. Tällaisissa tapauksissa myös vanhemmat saattavat kaivata lakitekstiä ja tarkempaa tietoa lain tulkinnoista. Toisaalta kastenimiehdotusten valtaosa ei poikkea »kotimaisesta nimikäytännöstä» mitenkään tai ainakaan niin selvästi, että se olisi lapsen kannalta kiusallista tai muiden ihmisten ja yhteiskunnan kannalta harhauttavaa tai loukkaavaa. Ongelmat liittyvät siis melko pieneen ihmisryhmään, ja tähän joukkoon kuuluvat, selvästi nimilain vastaisiin ehdotuksiin päätyneet henkilöt eivät

varmaan tällaisia oppaita yleensä lue. Yksilöllisyys ja innovatiivisuus nimenannossa on kuitenkin viime aikoina yleistynyt siinä määrin, että keskeisimmät nimilakiin liittyvät säännökset olisi ehkä syytä saattaa jollakin tavalla (vaikkapa äitiyspakkaukseen sisältyvän vihkosen avulla) kaikkien vanhempien tietoon. Etunimien yksilöllisyyttä sinänsä ei oikeastaan pitäisi torjua, koska etunimien ensisijainen tehtävä on juuri yksilöinti.

Suomen nimioikeus -teoksella on ehkä hieman suurellinen nimi, koska se esittelee etupäässä nimilautakunnan yksittäisiä ratkaisuja, mutta siinä on runsaasti viranomaisille ja nimiongelmaisille käyttökelpoista tietoa. Alan tutkijankin kannalta kirja on kiinnostavaa luettavaa, koska se tuo esiin monia ajankohtaisia etu- ja sukunimiin liittyviä ongelmia ja valaisee joidenkin erikoisten nimien taustoja uudella tavalla. Vuoden 1998 lopulla ilmestyneen kirjan esipuhe on päivätty 15. lokakuuta 1998 ja kirjaan sisältyvä tuorein nimilautakunnan lausunto 13.10.1998. Tämänkin perusteella voi arvella, että teksti on syntynyt melko nopeasti, mikä selittää sen siitä paikoin välittyvän kiireen leiman. Asiasisällön osalta lukijalle voi Urpo Kankaan tavoin suositella myös tutustumista kirjoittajan aiempaan teokseen *Ihmisen nimi* (1991). ■

EERO KIVINIEMI
Sähköposti; eero.kiviniemi@helsinki.fi

TIETOPAKETTI NIMISTÖNSUUNNITTELUSTA

Yhteinen nimiympäristömme. Nimistönsuunnittelun opas. Toim. Sirkka Paikkala, Ritva Liisa Pitkänen & Peter Slotte. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Suomen Kuntaliitto 1999. 220 s. + 3 liitettä. ISBN 951-9475-86-9.

Euroopan neuvoston aloitteesta Suomessakin vietetään vuosittain Euroopan rakennusperintöpäiviä. Päivien teemak-

si oli vuonna 1999 valittu »Paikannimet — paikan muisti». Kotimaisten kielten tutkimuskeskus ja Suomen Kuntaliitto osallis-

tuiivat teemavuoden viettoon monin eri tavoin, muun muassa julkaisemalla virallista nimistöä käsittelevän kirjan. Nimistön suunnittelu on tärkeä mutta laiminlyöty osa yhdyskuntasuunnittelua. Kunnissa ja valtiolla kyllä ymmärretään, että teiden ja rakennusten tekeminen vaatii insinööritaitoja. Usein sen sijaan näyttää unohtuvan, että insinöörit tai arkkitehdit eivät ole kielen — saati nimistön — ammattilaisia.

Virallisten nimien antaminen on sekä kuntien että valtion eri viranomaisten toimialaa. Esimerkiksi läänien nimistä päätehtään sisäasiainministeriössä, kylien nimistä maanmittaustoimistoissa ja rautatieasemien nimistä VR-yhtymässä. Kielen asiantuntijoita ei valmistelussa yleensä käytetä, eikä instituutioilla ole velvoitetta edes pyytää lausuntoa Kotimaisten kielten tutkimuskeskukselta. Kun edellä mainitun ottaa huomioon, urakasta on selvitty oikeastaan ihmeellisen vähin vaurioin.

Ohjeita virallisen paikannimistön luomiseen on tähän asti ollut niukalti, ja nekin ovat yleensä yksittäisinä artikkeleina hajallaan eri julkaisuissa. Jo sen vuoksi on ilo pidellä käsissään teosta, johon on koottu suuri määrä aihetta eri näkökulmista käsitteleviä kirjoituksia. Opas on jaettu seitsemään lukuun; se sisältää yhteensä 29 artikkelia, joilla on 18 kirjoittajaa. Useimmat artikkelit on julkaistu jo aiemmin muualla, mutta mukaan mahtuu seitsemän uuttakin kirjoitusta. Aiheet vaihtelevat kaavanimien suunnitteluperiaatteista ja oikeinkirjoitusohjeista yritysten ja asunto-osakeyhtiöiden nimiin. Käsiteltävänä ovat kaikki maamme kolme pääkieltä: suomi, ruotsi ja saame — ja osa artikkeleistakin on ruotsinkielisiä.

Kirja alkaa neljän artikkelin muodostamalla johdannolla, josta asiaa tuntemattomampikin saa hyvän pohjan. EERO KIVINIEMEN ensi kertaa vuonna 1972 julkaistu kirjoitus »Maailma muuttuu — mullistuuko nimistö?» on edelleen yllättävän tuore ja

ajankohtainen: mikään ei ole kolmessakymmenessä vuodessa olennaisesti parantunut. Virallista käyttönimistöä ei vieläkään ymmärretä pitää kulttuurin tärkeänä osana, aikaa ja ammattitaitoa vaativana suunnittelun kohteena. Yleensä havahdutaan vasta siinä vaiheessa, kun virheet on jo tehty ja niitä on myöhäistä korjata. Perinnäisestä kansanomaisesta paikannimistöstä ja sen syntytaivoista saa selkeän kuvan RITVA LIISA PITKÄSEN artikkelista, ja PETER SLOTTE puolestaan käsittelee kaupunkiemme nimistöjen eurooppalaista ainesta *Vallis Gratiaesta Westendiin*. Lukijan tiedot täydentyvät vielä AULIS OJAN Suomen keskiaikaisten kaupunkien paikannimistöä käsittelevällä kirjoituksella.

Valtaosa kirjasta käsittelee tavalla tai toisella kuntien virallista nimenantoa. Se onkin järkevää, sillä suurin osa uudisnimistöstä annetaan juuri kunnissa. Se on sitä paitsi yksittäisen ihmisen kannalta ehkä tärkeintä, eniten käytettyä ja läheisintä nimistöä. Meillä kaikilla on esimerkiksi osoite, jonne muun muassa postin, vieraiden ja hätätilanteissa hälytysajoneuvon pitäisi ongelmitta löytää.

Nimistön suunnittelun todellinen veteraani — jo pari vuosikymmentä alalla työskennellyt MARJA VILJAMAA-LAAKSO — kirjoittaa asiasta oman työpaikkansa, Espoon kaupungin, näkökulmasta. Isossa, nopeasti kasvaneessa kaksikielisessä Espoossa on ehditty todennäköisesti törmätä kaikkiin mahdollisiin suunnittelun ongelmiin. Osittain samat pulmat ovat tuttuja muuallakin: yrityksen ja erehdyksen kautta on edetty myös Lappeenrannassa, Vihdissä ja Porvoon maalaiskunnassa. LAILA LEHIKONEN, MATTI VILPPULA ja TONI SUUTARI korostavat kaikki etukäteissuunnittelun ja asiantunteumuksen merkitystä. Usein pääperiaatteetkin ovat kuntien virkamiehille ja poliitikoille vieraita: vanhoja paikannimiä ei pidetä säilyttämisen arvoisina, muistonimiä annetaan

poliitikoille syntymäpäivälahjaksi ja verotuloja hyvin kartuttavia yrityksiä palkitaan nimikkokaduun (esim. Espoossa lääketehdas Orion, Vihdissä Vihdin Hiekka Oy). Lisäksi suositetaan mitäänsanomattomia aihepiirinimiä, jotka toistuvat kaikkialla Hangosta Inariin. Monista kunnistamme löytyvät vaikkapa kukka-, eläin- tai urheiluaihepiiriin liittyvät kadunnimet tai kansalliset kesto-suosikit Seitsemän veljestä ja Kalevala.

Kunnissa nimenanto on myös politiikka: monet nimitoimikunnat on valittu poliittisten voimasuhteiden mukaan. Nimet myös vahvistetaan kunnanvaltuustossa tai -hallituksessa. Matti Vilppulan mukaan politiikka saattaa sotkea hyvänkin suunnitelman. Mieli-piteeseen on helppo yhtyä; varsinkin kaksikielisissä kunnissa nimien suomentamisella on viime vuosikymmeninä pyritty keräämään sekä irtopisteitä että ääniä.

Kaksikielisten nimi-ympäristöjen erityispulmia käsitellään useissa artikkeleissa. Mukana ovat niin ruotsin- kuin saamenkielisetkin nimet. SAMULI AIKION artikkeli sisältää lyhyet saamenkielisten nimien ääntämishojeet ja lisäksi maastotermiluettelon. KAISA RAUTIO HELANDER puolestaan kirjoittaa Enontekiön tiennimistöstä, joka on Suomen ensimmäinen sekä suomen- että saamenkielinen. Kehitystä siis tapahtuu — toivottavasti muut saamelaiskunnat ja erityisesti naapurimme Norja ja Ruotsi ottavat oppia!

Ilahduttavaa on, että suomenkielinen nimistönhuolto alkaa suvaita toista kotimaista paikannimistössäkin. Peter Slotte ja SIRKKA PAIKKALA näyttävät puhaltavan yhteen hiileen suomalaisen nimistön parhaaksi — molemmilla kotimaisilla. He ovat kokemustensa perusteella sitä mieltä, että muita kuin varsinaisia uudisnimiä olisi käännettävä hyvin varoen. Kyseeseen tulevat lähinnä uudessa tiennimistössä käytet-

tävien pienpaikkojen, esim. peltojen nimet, joihin ei sisälly käännösvirheen riskiä (*Riäker ~ Riihipelto*). Vanhojen asutus- ja luontonimien sekä henkilönnimien kääntämisestä olisi syytä luopua kokonaan. Toivottavasti tämän uskovat jo kuntien päättäjätkin. Esimerkiksi Porvoossa nimiin liittynyt kielitaistelu oli lähinnä poliitikkojen sotaa; itse nimenkäyttäjät olivat tyytyväisiä perinteiseen ruotsinkieliseen nimistöön. Espoolaiset puolestaan halusivat eroon *Gumbölen* ja *Bodomin* suomenkielisistä vastineista *Kumpyöli* ja *Puotinen*. Sopii toivoa, että vallanpitäjät yltävät kuntalaisten kanssa samalle sivistystasolle.

Nimistönsuunnittelun periaatteiden ohella *Yhteinen nimi-ympäristömme* tarjoaa myös oikeinkirjoitusohjeita. Erikielisissä nimissä erilaiset asiat aiheuttavat vaikeuksia. Esimerkiksi suomenkielisten nimien taivutus ei aina ole helppoa; nyt siitä saadaan neuvoja kolmen artikkelin verran. SAARA WELIN käsittelee sekä rakennusten että kuntien nimien paikallissijataivutusta (*Säätytalossa vai Säätytalolla; Haukivuorella tai Haukivuoressa*). Viimeksi mainitun perustuu pitäjännimen kansanomaiseen taivutukseen, joten siitä saa tietoa vain Nimiarkiston kokoelmista — taivutusluettelon julkaiseminen on siis todella tarpeen. Yhtä tärkeä apuneuvo on MIKAEL REUTERIN ja Sirkka Paikkalan luettelo kuntien suomen- ja ruotsinkielisistä nimistä. AINO SINISALON mainio kirjoitus taas valaisee adjektiivimäärittäneiden taipumista tai taipumattomuutta (*Udellamaalla, Korkeasaarella*), joka on hankala, monitahoinen ja toistaiseksi tutkimaton asia nimistössämme. Ruotsinkielisten nimien oikeinkirjoitusseikkoja ruotii perin pohjin Peter Slotte: apua saa muun muassa nimien yhteen tai erilleen kirjoittamiseen ja genetiivimuodon sekä määräisen tai epämääräisen muodon valintaan.

Kaiken edellä kuvatun lisäksi teos si-

vuaa myös viranomaisten toimivaltaan kuulumatonta nimistöä, kuten yritysten, kirkkojen ja asunto-osakeyhtiöiden nimiä. Varsin hauska on MAARIT KAIMION »Eurolatinaa Meritalandiassa», jossa klassisten kielten professori humoristisesti ruotii uutta suomalaista yritys-nimibuumia. *Sonera* tuskin haluaisi toimenkuvaansa sotkettavan levy-yhtiöön tai äänentoistolaitteiden myyntiin, vaikka huonosti valitusta nimestä niin voisi päätellä. Vielä hassummin on käynyt sosiaalisten innovaatioiden kehitysverkosto *Hybrixelle*, jonka nimi kreikantaitoisen mielessä yhdistyy sanaan *hybris*. Verkoston tarkoitus on muun muassa estää syrjäytymistä, mutta yhäkin monissa Euroopan kielissä käytetty *hybris* vie ajatukset vallan muualle — ylimielisyyteen, moraalittomuuteen, antiikin kreikkalaisten hyvin paha ja sopimattomana pitämään käyttäytymismalliin. Kuinkahan moni muu uusi »eurooppalainen» yritys-nimemme sopisi kreikkalaisen tragedian aiheeksi?

Kirjan kokonaisuudelle olisi ollut eduksi, että artikkelit olisivat vielä yksiselittei-

semmin keskittyneet olennaiseen eli viralliseen nimistöön. Nyt mukana on jonkin verran ydinasiaa melko kaukaa sivuavia kirjoituksia. Jo kerran julkaistujen artikkeleiden kokoelmassa on myös turhaa toistoa, esimerkiksi muistonimiä käsitellään useissa paikoissa. Myös artikkelien kieliasun ja asiasisällön tasossa on melkoinen kirjo. Suuren kiitoksen puolestaan ansaitsee teokseen sisältyvä, EEVA-LIISA STENHAMMARIN kokoama paikannimistöä, sen huoltoa ja suunnittelua käsittelevän kirjallisuuden bibliografia. Jos itse oppaasta jotakin puuttuu, kirjallisuusluettelosta se viimeistään löytyy.

Nimistönsuunnittelun opasta on kaivattu kauan. Toivottavasti teos vastaisuudessa päättyy mahdollisimman monen nimien kanssa tekemisissä olevan byrokraatin, poliitikon ja mainosmiehen kirjahyllyyn — ja kunpa sitä myös luettaisiin. Tietoa nimittäin tarvitaan. ■

KAIJA MALLAT

Sähköposti: kaija.mallat@helsinki.fi

TAMPEREEN KADUNNIMISTÄ JAVÄHÄN TAMPEREESTAKIN

Maija Louhivaara *Tampereen kadunnimet*. Tampere: Tampereen museoiden julkaisuja 51. Tampereen kaupunki 1999. 304 s. ISBN 951-609-105-9.

Tamperelaisten ei tarvitse enää arvailla kotikaupunkinsa katujen nimien alkuperää, sillä Maija Louhivaara on kirjoittanut yleistajuisen *Tampereen kadunnimet*-kirjan. Siinä käsitellään kadunnimien lisäksi kaupunginosien nimiä, nimistön ja kaupungin historiaa sekä nimistönsuunnittelun perusteita — eikä *Tamperettakaan* ole unohdettu.

Louhivaara johdattelee aiheeseen Nimistön synty ja luonne -luvulla, joka tutustuttaa lukijan nimistön tutkimuksen ja suunnittelun perusteisiin kuten perinteisiin pai-

kannimiin, erilaisiin etymologointitapoihin, kaavanimiin ja suunnittelukäytäntöihin.

Aivan ensiluvun alkuriveillä Louhivaara kirjoittaa: »Nimi on voinut säilyttää tiedon paikan käytöstä, omistajasta, paikalla sattuneesta tapahtumasta tai vanhasta kielellisestä piirteestä. Näin nimet heijastavat paikkakunnan kieltä, kulttuuria ja historiaa. Vanhan paikannimen purkaminen, siihen sisältyvän viestin selvittäminen, auttaa meitä saamaan tietoa menneestä maailmasta.» Tähän katkelmaan tiivistyy yllättävän

▷